

Tomas Kavaliauskas

DU ŠIMTAI
BROLIŲ,
ALTORIAUS
LAUKIANČIŲ

Alma littera

SEMINARIJA

Mano žvilgsnis klaidžiojo po juodas, tobulai nupoliruotas marmurines grindis. Permainingai mirguliuojantys balti akmens taškeliai atrodė it kokios nykštukinės planetos. Stovėdamas ant šių nepriekaištingai sunertų marmuro plokščių, apšviečiamų šoninių altoriaus prožektorių, mačiau, kaip atsispindi mano balta diakono stula.

Seminarijos dvasios tėvas Severijus Petruškevičius aukojo vakarines Mišias. Aš jam asistavau. Kai po pakylėjimo jis išgėrė vyną, pavirtusį Kristaus krauju, jo ir taip šventumą spinduliuojantis veidas akimirkai dar labiau nušvito. Dvasios tėvo plikai nuskusta galva švytėjo it budisto, o nuleisti išoriniai akių kampučiai jam suteikė natūralaus mįslingumo.

Mes abu stovėjome atsigręžę į centrinę seminarijos bažnyčios navą. Pakėlęs akis nuo altoriaus mensos išvysdavau susimąčiusius klierikų veidus. Jų galvas blausi krištolinių sietytų šviesa vainikavo miglotomis aureolėmis, tarsi van Gogo paveiksle „Šokių salė Arlyje“. Tik čia, bažnyčioje, šoko ne pasauliečių geismai, o klierikų maldos.

Kai kurie seminarijos auklėtiniai atrodė čiurlioniškai mistiški, apgaubti nežinomybės skraiste.

Vargonų gausmas nutilo. Tyloje aiškiai girdėjome dvasios tėvo palaiminimą, teikiamą baigiantis pamaldoms:

– Tepalaimina jus visagalis Dievas – Tėvas ir Sūnus, ir Šventoji Dvasia, – laimino jis, iškeldamas ranką virš klūpančių seminaristų, sulaikydamas judesį ties jų galvomis, krūtinėmis, pečiais.

Bažnyčia pamažu ėmė tuštėti. Klierikai vienas po kito priklaupė, persižegnojo ir tylomis išėjo. Keli pasiliko: vieni išsitraukė rožinį, kiti mąstė, meditavo.

Tapo tylu. Atrodė, jog vienintelis garsas sklinda tik nuo tų ant altoriaus rusenančių žvakių, kai, liepsnai netikėtai plastelėjus, sutraškėdavo varvantis įkaitęs vaškas.

Tai buvo silenciumo* pradžia. Klierikai po vakarinių pamaldų nutildavo, liaudavosi bendravę. Du šimtai seminaristų, brolių Kristuje, žengė iš bažnyčios sučiauptomis lūpomis. Be sutanų. Jas dėvėdavome tik sekmadieniais.

Tik tądien dviejų šimtų brolių sutanų šiugždesys nuvilnydavo per bažnyčią it angeliškų sparnų plazdenimas.

Du šimtai brolių, paskendę savo mintyse, išsibarstė po uždarą, aukštomis mūro sienomis apjuostą kiemą. Jie, it įvairiausių rūšių angelai, neretai priklausantys skirtingoms brolijoms, pamažu skirstėsi po savo kambarius.

Vienas kitas seminaristas dar lūkuriavo kiemelyje prie gyvatvorės, skiriančios krepšinio aikštelę nuo pagrindinio tako į pastatą. Pirmame jo aukšte plytėjo valgomojo salė skliautuo-
tomis lubomis, antrame po viena puse buvo mano kambarys su langais į seminarijos vidinį kiemelį, o po kita – prefekto kabinetas. Ten broliai turėdavo užsiregistruoti, norėdami trečiadienį ištrukti į miestą kelioms valandoms. Be to, privaldavo nurodyti, su kuriuo klieriku eis. Juk ne visų auklėtinių

* Tylos metas, laikantis seminarijos regulos.

reputacija tenkino prefektą, garbės prelatą Vaclovą Pikturną. Šis kartais tėviškai patardavo pakeisti brolių, nevaikščioti vis su tuo pačiu po pasaulietiškais malonumais gundantį miestą – Kauną.

Prefektas Vaclovas Pikturna konkrečiai neįvardydavo, dėl kokios brolio ydos siūlo keisti jį kitu, tik kažką numykdavo, kad yra įtarimų dėl keistino brolio reputacijos. Paprašytas patikslinti, ką turi omenyje, kalbėdamas apie prastą seminaristo reputaciją, prefektas tik pakraipydavo galvą, galiausiai pažvelgdavo į akis pro dvigubo stiklo akinius ir vėl imdavo miglotai aiškinti:

– Negerai su tuo pačiu broliu ir melstis, ir mokytis, ir į miestą išeiti. Brolius reikia keisti. Prisiršimas prie vieno... na... taigi... – mykdavo prefektas Pikturna.

Keisti brolių galėjo pasiūlyti ne tik prefektas ar dvasios tėvas, bet ir vyresnio kurso klierikai. Dažniausiai užuominomis:

– Na, jis palaiko glaudžius ryšius su tam tikromis klebonijomis, kuriose įrengta pirtelė...

Tai atrodė esąs jau kone sveikos nuovokos dalykas: kaip atrodytų du klierikai, kurie nesiskirtų meldamiesi, studijuodami, valgydami, taip pat laisvalaikiu drauge eitų į miestą? Neduok Dieve, dar stabtelėtų kavinėje „Tulpė“ ar „Laumė“. Trečiadieniais pasauliečiai lengvai galėjo atskirti du šimtus seminarijos auklėtinių, kurie pabirdavo po Laisvės alėją tarsi šventi avinėliai: toji visų taisyklinga eisena, kultūringa laikysena, konservatyviai kirpti, nepriekaištingai sušukuoti plaukai, nuskusta barzda, tiek rudenį, tiek pavasarį tas pats pilkas arba juodas lietpaltis su dirželiu, tvarkingai užrištu nei per aukštai, nei per žemai...

Seminarijos auklėtiniai nenusispjaus gatvėje, net ir netyčia atsikrenkštę, jie neatsitrenks į praeivį – verčiau praleis jį, palauks, pasilenks prie senutės, jie nenusikeiks, net aptaškūs

pravažiuojančiam dviračiui. Be to, broliai, užėję į konditerijos skyrių, ten kantriai atstovėję eilę, kad nusipirktų keksą, neištars „ačiū“ – jie sakys „dėkui“, tiesdami rankas su rūpestingai išvalytomis panagėmis. O štai patį keksą du seminaristai, pasitardami, atšliję nuo eilėje besistumdančių žmonių, vienas kitam padėdami, įsidės ne į kokią nors krepšėlį ar plastikinį maišą su madinga cigarečių reklama, o į juodą portfelį, vadinamą „diplomatu“.

Taip keksas, šokoladinis vyniotinis ar koks plokštainis su želė tvarkingai iškeliaudavo į seminarijos kambarius. Kuris nors iš brolių net lepteldavo:

– Be saldumynų negaliu.

Kitas droviai svarstydavo:

– Tikiuosi, smalžiauti nėra didelė nuodėmė?

Šiam paplonintu balseliu atsakydavo:

– Tik jeigu smalžiauji saikingai, mielas mano broli.

Po to sukikendavo.

O batai, visų seminaristų batai – nuvalyti, juodi, lakuoti. Nebent klierikas užsikrėtęs šventojo Pranciškaus dvasia. Tokį galėjai išvysti su sandalais ir gal net be kojinių.

O kelnės klierikų – kostiuminės. Niekas nedėvėjo džinsų, juo labiau treninginių kelnių su dryžiais šone, užsimaudavo jas, tik kai žaisdavo krepšinį vidiniame seminarijos kieme ar bėgdavo krosą Nemuno ir Neries santakoje. Tačiau pranciškonai įsigudrindavo mūvėti keliais dydžiais didesnes kelnės. Jie ir sutanas gerokai laisvesnes siūdindavosi.

Tą pavasarišką vakarą kunigų seminarijos kiemelį gaubė prietema. Dar prieš mėnesį tokiu metu seminarijos sienos, jos nuožulnūs rusvų čerpių stogai, įžūliai apdergti taikos

balandžių, ir Švč. Trejybės bažnyčios varpinė skendėdavo tamsoje. O dabar po vakarinių pamaldų dar keletą minučių galėjai įžiūrėti paskutinius saulės atšvaitus bažnyčios vitražuose ar kiemelio viduryje tyvuliuojančiame baseinėlyje.

Taip pat ir kieme stovintis medinis kryžius jau buvo šviesesnis – tarsi pavasaris, laukiant Velykų, patį pašaukimą sekti Kristumi darytų lengvesnį, atpalaiduotų nuo vidinės dramos. Bet sulig kiekviena minute šviesą vis labiau temdė atslūkinantys šešėliai, primindami dualistinę opoziciją tarp Šviesos ir Tamsos, tarp amžinojo Gėrio ir Blogio, tarp Viešpaties ir jį dykumoje gundančio Liuciferio.

Balto Rotušės bokšto viršuje suskambo laikrodis. Nejučia pažvelgiau jo link. Tai buvo vienintelis pasaulietinio miesto vaizdas, išskylantis virš aukštos seminarijos sienos. Simboliška: Rotušėje žmonės tuokiasi, kuria šeimas. Susituokus laikas skaičiuojamas stebint, kaip auga vaikai: kada mažylis pirmą kart nusišypso, ištaria pirmąjį žodį, žengia pirmąjį žingsniuką. Seminarijos klierikas žvilgčioja į laikrodį, turėdamas kitą tikslą: gal jam jau metas melstis, miegoti, eiti į paskaitas, giedoti. Ir visa tai – drauge su broliais Kristuje.

Pasauliečiai – ten, anapus sienų, o mes, du šimtai brolių, – šiapus. Čia rengiamės gyventi ne sau, o kitiems. Bet ar tikrai? Juk gyventi, skelbiant Gerąją Naujieną, ir reiškia gyventi sau. Netiesa, kad trokštama tapti kunigu vien iš altruizmo. Ne, greičiau atvirksčiai. Bent jau manasis pasiryžimas siekti kunigystės kilo iš mano paties egoizmo – troškimo būti kuo arčiau Kristaus. O kaip kitaip galima priartėti prie Mokytojo, jei ne išliejant į bažnytinį gyvenimą? Bet nuolat artėti link mylimo Mokytojo man jau atrodė nebepakankama. Religinis siekinys buvo didesnis – būti su pačiu Mokytoju Jėzumi. Iš meilės Jam.

Tačiau toji meilė buvo virtuali: juk aš, skirtingai nei dvylika apaštalų prieš du tūkstančius metų, negalėjau Mokytojui Jėzui nei rankos paduoti, nei kartu su Juo valgyti, kur jau ten ant Jo krūtinės galvą padėti, kaip kad darė apaštalas Jonas – mylimiausias mokinys. Neretai pavydo apkartintu žvilgsniu žiūrėdavau į da Vinčio „Paskutinės vakarienės“ paveikslą.

Vis dėlto apaštalai galėjo Jėzų paliesti.

Čia, seminarijoje, fizinio artumo taip pat nevengta: du šimtai brolių klierikų kartu valgė, meldėsi, prausėsi, giedojo, pasninkavo, diskutavo. Bet pats Kristus tarp mūsų buvo virtualiai. Mes tikėjome, kad Jis yra su mumis. Arba norėjome tuo tikėti.

Mes klausėmės Jo pamokymų skaitydami Gerąją Naujieną, tačiau negirdėjome Jo balso. O aš taip norėjau, kad Jis pasakytų: „Sek manimi.“ Troškau, kad ištartų šiuos žodžius, paminėdamas mano vardą, kad šis įpareigojantis paliepiamas nuaidėtų iš paties Dievo Sūnaus lūpų. Geidžiau, kad Viešpats Jėzus personifikuotų mano pašaukimą tardamas: „Toma, sek manimi.“

Nemanau, kad tai pernelyg egoistiška, nes Kristus mėgo kreiptis į mokinius asmeniškai, vardu: „Tu esi Petras – Uola; ant tos uolos Aš pastatysiu savo bažnyčią, ir pragaro vartai jos nenugalės.“ (Mt 16, 18)

Nugrimzdęs į šias mintis, žingsniavau vingiuotu seminarijos takeliu. Prasilenkiau su kitu broliu. Tai trečio kurso klierikas Marekas Kucharskis iš Vilniaus rajono, pravardžiuojamas lenkiuku. Lenkakalbių klierikų trūko, todėl jie buvo globojami kaip ypatinga rūšis. Marekas tuteišių tarpe *po prostu* primindavo broliams, kad katalikybė yra *polska wiara**, ir apgailėstaudavo, jog kunigu teks tapti „Kowne“.

* Lenkų tikėjimas (lenk.).

Netrukus prasilenkiau ir su mintyse rožinį kalbančiu bendrakursiu, su kuriuo gyvenome viename kambaryje, Kęstučiu Gruodžiu. Šį brolių gaubė šventojo aureolė. Kartais patirdavo regėjimų, pasninkaudavo keturiasdešimt dienų, siekdamas Kristaus idealo. Daug meldėsi ir mokėsi. Mažai kalbėjo. Regėjo šventuosius.

Kelis regėjimus buvau patyręs ir aš. Prieš keletą metų nakty per pilnatį regėjau kryžių, šviečiantį per visą dangų. Mėnulis spindėjo ties ta vieta, kur ant Golgotos kalno turėjo būti nusiųsi Nukryžiuotojo galva. Taip pat regėjau, kaip Vilniaus Šv. Teresės Avilietės bažnyčioje, man meldžiantis prie jos statulėlės, per skaistų šventosios veidą nutekėjo ašara.

Tai nutiko kaip tik tuomet, kai įsijautęs meditavau Teresės Avilietės žodžius: „Būti Kristus nuotaka gali skambėti kaip itin romantiškas, tobulas paveikslas, kaip saulės švytėjimas ir rožės. Koks nuostabus gyvenimas esant ištekėjus už Kristaus!“

Branginau šiuos du regėjimus kaip tikrą Dievo dovaną. Bet ašaros stebuklas man buvo pats brangiausias, intymiausias. Šio stebuklo netgi nevadinau Dievo dovana. Tai buvo Teresės Avilietės dovana man. Be abejo, slapta tikėjausi sulaukti daugiau tokių dovanų.

Tiesą sakant, troškau pačios didžiausios dovanos – susitikti su Kristumi. Geidžiau sutikti Jį tokį, kokį išsivaizdavau esant: aukštą, liekną, ilgais juodais plaukais – tokį, kokį Jį tapo dailininkai ir kokį sukūrė italų režisierius Frankas Dze-firelis filme „Jėzus iš Nazareto“.

Jėzaus akys skaisčiai žydros. Ne rudos. Veidas pabalęs, be jokio tamsesnio atspalvio, kurio galėtume tikėtis iš tipiško tenykščio gyventojų. Man būtų smūgis, jei kokia nors antropologų ar archeologų grupė paskelbtų radusi rimtų įrodymų,

kad Jėzus buvo kiek nutukęs, putlaus veido, trumpais garbanotais plaukais. Mokslininkai argumentuotų, jog būtent dėl tokios niekuo neišsiskiriančios išvaizdos romėnų kareiviai ir prašė Judo duoti ženklą, kuris iš vyrų yra Jėzus: kitaip Judui galbūt nebūtų reikėję išdavikiškai bučiuoti Mokytojo.

Tikrai būčiau sukrėstas, jei kas nors įrodytų, kad Jėzus gyvenime buvo neūžauga, toks, koks kabo Bavarijos Otoboi-reno bazilikoje ant iškelto virš altoriaus kryžiaus. Šis medinis mažiukas Nukryžiuotasis veikiau yra dievybės parodija, kažkoks nevykęs staliaus Pinokis nei įkvepiantis tikėjimo šaltinis. Bet jei Jėzus iš tiesų pasirodytų buvęs negražus, ar dėl to nusilptų tikėjimas Jo skelbtu žmonijos išganymu?

Romos katalikų bažnyčios mene, gotikos ir baroko architektūriniais šedevrais išpuoštose bažnyčiose, Kristus estetizuojamas. Sunku įsivaizduoti Jėzų su apvaliu Budos pilvu. Taip pat ir manasis Jėzaus, kaip Dievo, prisiėmusio žmogaus kūną, idealas buvo nulipdytas pagal Franko Dze-firelio filmą.

Jėzų, įkūnytą aktoriaus Roberto Pauelo*, pamilau iš pirmo žvilgsnio. Jei Dievas suvedžiojo klieriką, Jis tai padarė, pasitelkdamas šį aktorių, dėvintį Kristaus kaukę. Nepakartojama yra toji rūpestingo Jėzaus laikysena, kuomet Jis su meile nemirksėdamas žvelgia į mokinius.

Jo plaukai perskirti per vidurį, lygiai priglundę, o galva pridengta drobinium audeklu it skarele. Jei ne barzda, galbūt tai būtų moteris, turinti vyriškų veido bruožų, o ne vyras, pasižymintis moteriškomis savybėmis.

Tada tai būtų ne Jėzus, o Jėzė, ne Kristus, o Kristė.

* Originali pavardė – *Robert Powell*.